

Sygn. akt VI ACa 635/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Jacek Sadowski

Sędziowie: SA Marcin Strobel

SO (del.) Mariusz Łodko (spr.)

Protokolant: Katarzyna Łopacińska

po rozpoznaniu w dniu 13 listopada 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa - (...) w G.

przeciwko A. K. i M. K.

o uznanie czynności za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 30 października 2013 r.

sygn. akt IV C 1552/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że

1. uznaje umowę przeniesienia własności na zabezpieczenie zawartej w formie aktu notarialnego przed notariuszem A. Ś. w kancelarii Notarialnej w G. w dniu 23 kwietnia 2008 roku, rep. A (...) mocą której G. T. (1) przeniósł udział w wysokości 1/2 w nieruchomości oznaczonej jako działka numer (...) o obszarze 2.784 m⁽²⁾ położonej w G., powiat (...), przy ul. (...), dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...) dla zabezpieczenia wierzytelności A. W. i M. A. małżonków K. wobec W. i G. D. małżonków T. z tytułu pożyczki zawartej w dniu 27 stycznia 2001 roku za bezskuteczną wobec Skarbu Państwa – (...) w G., w zakresie wierzytelności publicznoprawnych przysługujących mu wobec G. T. (1) z tytułu zaległości podatkowych w podatku od towarów i usług za miesiące wrzesień 2005 roku oraz marzec 2006, kwiecień 2006, maj 2006, czerwiec 2006, lipiec 2006, sierpień 2006, wrzesień 2006, październik 2006, listopad 2006, grudzień 2006 roku oraz w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2005 rok wraz z przysługującymi odsetkami od zaległości podatkowych, kosztami egzekucji oraz kosztami upomnienia;

2. zasądza od A. K. i M. K. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwoty po 3600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

3. **nakazuje pobrać od A. K. i M. K. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwoty po 10 000 zł (dziesięć tysięcy złotych) tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu;**

II. **zasądza od A. K. i M. K. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwoty po 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;**

III. **zasądza od A. K. i M. K. na rzecz Skarbu Państwa (...) w G. kwoty po 1750 zł (jeden tysiąc siedemset pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu wydatków w postępowaniu apelacyjnym;**

IV. **nakazuje pobrać od A. K. i M. K. na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w W. kwoty po 10 000 zł (dziesięć tysięcy złotych) tytułem nieuiszczonej opłaty od apelacji;**

V. **nakazuje pobrać od A. K. i M. K. na rzecz Skarbu Państwa Sądu Apelacyjnego w W. kwoty po 1733,03 zł (jeden tysiąc siedemset trzydzieści trzy złote i trzy grosze) tytułem zwrotu wydatków tymczasowo pokrytych przez Skarb Państwa.**

Sygn. akt VI ACa 635/14

Skarb Państwa reprezentowany przez (...) w G. (dalej także „**powód**”) i zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa domagał się uznania umowy przeniesienia własności nieruchomości na zabezpieczenie, zawartej w dniu 23 kwietnia 2008 roku w formie aktu notarialnego Rep. A nr (...), na podstawie której G. T. (1) przeniósł udział w wysokości 1/2 części w prawie własności nieruchomości, oznaczonej jako działka ewidencyjna nr (...) o obszarze 2784 m², położonej w G. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą nr (...) na rzecz A. i M. małżonków K., celem zabezpieczenia wierzytelności przysługującej A. i M. małżonkom K. wobec W. i G. małżonków T. z tytułu umowy pożyczki zawartej w dniu 27 stycznia 2001 roku, za bezskuteczną wobec Skarbu Państwa w zakresie wierzytelności publicznoprawnych przysługujących Skarbowi Państwa od G. T. (1) z tytułu zaległości podatkowych w podatku od towarów i usług za miesiąc wrzesień 2005 roku oraz za marzec 2006, kwiecień 2006, maj 2006, czerwiec 2006, lipiec 2006, sierpień 2006, wrzesień 2006, październik 2006, listopad 2006 i grudzień 2006 roku oraz w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2005 rok wraz z przysługującymi odsetkami od zaległości podatkowych, kosztami egzekucyjnymi oraz kosztami upomnienia. Ponadto, powód wniósł o zasądzenie od pozwanych zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew z dnia 12 czerwca 2013 roku, A. i M. K. (dalej także „**pozwan**”) wnieśli o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 30 października 2013 roku Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo oraz rozliczył koszty procesu. Podstawę powyższego orzeczenia stanowiły następujące ustalenia i ocena prawna. Na podstawie pisemnej umowy zawartej w dniu 27 stycznia 2001 roku pozwany A. K. pożyczył G. i W. T. kwotę 60 000 złotych. Pożyczka była nieoprocentowana i udzielona bezterminowo. O jej udzielenie zwracała się do pozwanej M. K. żona G. W. T.. W momencie zawierania umowy pożyczki strony znały się ale nie były spokrewnione. Nie łączyły ich również żadne wspólne przedsięwzięcia gospodarcze i handlowe. Okoliczności te nie uległy zmianie. Przed 2008 rokiem małżonkowie K. bezskutecznie zwracali się do małżonków T. o zwrot pożyczonych pieniędzy. Ostatecznie strony ustaliły, że zabezpieczenie wierzytelności z tytułu umowy pożyczki nastąpi w formie notarialnej, a przedmiotem zabezpieczenia będzie nieruchomość małżonków T. położona w G. przy ul. (...).

W dniu 23 kwietnia 2008 roku W. T., występująca osobiście i jako pełnomocnik swojego męża G. T. (1), zobowiązała się zapłacić wymagalny dług wynikający z udzielonej w dniu 27 stycznia 2001 roku pożyczki w terminie do dnia 31 grudnia 2013 roku. Dla zabezpieczenia wykonania tego zobowiązania W. T. przeniosła na małżonków W. i M. K., do ich majątku wspólnego, własność nieruchomości oznaczonej jako działka ewidencyjna o nr (...) o obszarze

2784 m², położonej w G. przy ul (...). W chwili zawarcia spornej umowy, nieruchomości będąca jej przedmiotem stanowiła współwłasność w częściach równych W. T. i G. T. (1). W dziale III i IV księgi wieczystej nr (...) prowadzonej dla tej nieruchomości nie było żadnych wpisów. Zarówno nieruchomość, jak i udziały we współwłasności nie były obciążone żadnymi długami, ograniczonymi prawami rzeczowymi czy prawami obligacyjnymi lub ograniczeniami w jej rozporządzaniu. Małżonkowie K. zobowiązali się natomiast do powrotnego przeniesienia na małżonków T. własności przedmiotowej nieruchomości pod warunkiem zapłacenia w całości długu wynikającego z umowy pożyczki w terminie do dnia 31 grudnia 2013 roku. Strony ponadto ustaliły, że o ile w tym terminie dług nie zostanie spłacony, zobowiązanie małżonków K. do zwrotnego przeniesienia własności nieruchomości wygaśnie w dniu 8 stycznia 2014 roku, co będzie skutkowało również wygaśnięciem zobowiązania z tytułu umowy pożyczki. Wierzytelność wynikająca z udzielonej pożyczki nie została przez małżonków T. zaspokojona.

Z ustaleń sądu I instancji wynika również, że do dnia 12 maja 2008 roku G. T. (1) prowadził działalność gospodarczą pod firmą (...). W trakcie wykonywania tej działalności, w 2003 roku, został poddany kontroli przez organy skarbowe, jednak nie zakończyło się ono wydaniem decyzji. Kolejne postępowanie kontrolne zostało wszczęte przez Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w W. w dniu 7 kwietnia 2008 roku. W jego wyniku zostały wydane cztery decyzje – z dnia 1 lutego 2010 roku, 27 września 2010 roku, 16 lutego 2010 roku i 16 czerwca 2010 roku. W decyzjach tych określono wysokość zobowiązania G. T. (1) z tytułu podatku od towaru i usług za część 2005 i 2006 roku. Decyzją z dnia 16 lutego 2010 roku określono zobowiązanie G. T. (1) i W. T. z tytułu podatku od osób fizycznych za rok 2005 w kwocie 58.689,70 złotych. Wysokość tego zobowiązania skorygowano następnie decyzją wydaną w dniu 16 czerwca 2010 roku. Decyzje wydane przez Dyrektora Urzędu Kontroli Skarbowej w W. stały się podstawą wystawienia tytułów wykonawczych przez (...) w G.. Wszystkie tytuły wydano w 2010 roku i na ich podstawie skierowano egzekucje do majątku dłużnika G. T. (1). Egzekucja w postaci zajęcia środków pieniężnych na rachunkach bankowych, innych praw majątkowych i ruchomości nie przyniosła pozytywnych rezultatów. Jedyną efektywną częścią trwającego w dalszym ciągu postępowania egzekucyjnego jest zajmowana co miesiąc kwota 1.998 złotych z tytułu najmu. Jednak w trakcie postępowania egzekucyjnego (...) w G. ustalili, że G. T. (1) wraz z żoną W. T. są współwłaścicielami działki o numerze ewidencyjnym (...) położonej w miejscowości T., gmina P.. Nieruchomość tę obciążała hipoteka przymusowa zwykła do kwoty 54.123 złotych, ustanowiona na rzecz Skarbu Państwa.

W dniach od 17 grudnia 2008 do 6 marca 2009 roku G. T. (1) zawarł kilka umów, których przedmiotem był jego majątek nieruchomy. W dniu 17 grudnia 2008 roku wraz z żoną W. T. przeniósł na K. T. (1) własność działki o nr (...) położonej w miejscowości T.. W dniu 20 grudnia 2008 roku G. T. (1) i W. T. sprzedali na rzecz E. S. i G. S. swoje udziały w wysokości po 1/4 części w nieruchomości oznaczonej jako działka ewidencyjna o numerze (...) położonej w G.. Następną umową z dnia 22 grudnia 2008 roku G. T. (1) dokonał darowizny K. T. (2) udziału w wysokości 1/2 w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego położonego w budynku Spółdzielni Mieszkaniowej w G. przy ul (...). Ponadto, tym aktem G. T. (1) darował swojemu małoletniemu synowi A. T. udział wynoszący 1/3 części we współwłasności zabudowanej nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...) położonej w G.. W dniu 6 marca 2009 roku G. T. (1) darował swojej żonie W. T. udziały po 1/2 części we współwłasności lokali mieszkalnych nr (...) położonych w budynku przy ul. (...) W..

Opierając się na tak ustalonym stanie faktycznym, sąd okręgowy doszedł do wniosku, że powództwo jest niezasadne. Opierając się na brzmieniu art. 527 § 2 k.c. twierdził, że względna bezskuteczność zaskarżonej w drodze skargi pauliańskiej czynności nie oznacza automatycznie tego, że podmiot trzeci, który odniósł z tej czynności korzyść majątkową zostaje dłużnikiem wierzyciela. Skutek ustalenia bezskuteczności danej umowy jest taki, że z momentem uprawomocnienia się wyroku powstaje stan znoszenia egzekucji jaka została skierowana do przedmiotu lub prawa majątkowego, które weszły do majątku osoby trzeciej w rezultacie czynności uznanej za krzywdzącą wierzyciela. Przez pokrzywdzenie wierzyciela należy utożsamiać stan opisany w art. 527 § 2 k.c., czyli stan niewypłacalności dłużnika lub też niewypłacalności w większym stopniu. Sama zaś niewypłacalność oznacza, że egzekucja stała się bezskuteczna w takim sensie, że nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej jaka przysługuje wierzycielowi. Przy czym, jak podkreślił Sąd, oceny tego czy czynność prawna dłużnika rzeczywiście krzywdzi wierzycieli, dokonuje się

nie według stanu dokonania czynności, ale według chwili jej zaskarżenia. Samo natomiast pokrzywdzenie musi istnieć też w chwili wyrokowania.

Sąd pierwszej instancji uznał, że istnieją uzasadnione wątpliwości czy obecnie po stronie dłużnika wystąpił i istnieje stan jego niewypłacalności. Wprawdzie czynności podjęte w postępowaniu egzekucyjnym w administracji wskazują na brak jego efektów, to zdaniem tego sądu nie jest to równoznaczne z uznaniem niewypłacalności dłużnika, a powód nie przedstawił w sprawie dowodu wskazującego na umorzenie postępowania egzekucyjnego, także tego, które mogło być prowadzone na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Dopiero w taki sposób z całą pewnością można by ustalić niewypłacalność dłużnika w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. W ocenie Sądu Okręgowego dostarczone dowody, wbrew stanowisku powoda, potwierdzają dalej istniejące efektywne źródła egzekucji, które mogą zezwolić na zaspokojenie nawet w jakimś stopniu wierzytelności strony powodowej. Chodzi w szczególności o nieruchomości położoną w miejscowości T., oznaczoną ewidencyjnie jako działka o nr (...). Nieruchomość powyższa obciążona jest jedynie hipoteką przymusową zwykłą, wpisaną na rzecz (...) w G., co stawia powoda w korzystnej sytuacji w przypadku egzekucji z nieruchomości.

Celem powództwa opartego na przepisie art. 527 k.c. jest uzyskanie przez stronę, która z nim występuje, prawnej możliwości zaspokojenia wierzytelności przysługującej jej względem dłużnika z przedmiotów majątkowych uzyskanych przez pozwanego w drodze czynności prawnej z dłużnikiem. Dłużnik musi stać się niewypłacalny albo niewypłacalny w wyższym stopniu wskutek zaskarżonej czynności. Konieczne jest, więc wykazanie związku zachodzącego pomiędzy dokonaniem zaskarżonej czynności a istniejącym stanem niewypłacalności. Odwołując się do orzecznictwa Sądu Najwyższego, sąd I instancji przyjął, że nie ma tego związku w sytuacji, gdy uzyskany przez dłużnika ekwiwalent pozostał w jego majątku albo został przeznaczony na zaspokojenie wierzycieli. O pokrzywdzeniu wierzyciela może być mowa tylko wówczas, gdy dłużnik wskutek dokonania czynności staje się niewypłacalny przynajmniej w większym stopniu niż był przed jej dokonaniem. Nie jest natomiast możliwym uznanie, że dłużnik stał się niewypłacalny w większym stopniu, jeżeli niezależnie od tego, czy dokonał zaskarżonej czynności czy też nie, wierzyciel i tak nie może uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności. Zdaniem Sądu zbycie nieruchomości, która była przedmiotem skarżonej czynności, było zabiegiem dłużnika zmierzającym wprost do zaspokojenia wierzytelności pozwanych, jaką posiadali w stosunku do niego, a wynikającej z umowy pożyczki z 2001 roku. Ponieważ powód nie wykorzystał wszystkich realnych możliwości przewidzianych prawem do zaspokojenia się z majątku dłużnika, a dodatkowo, zbycie przez dłużnika udziału w prawie do nieruchomości nastąpiło w celu zaspokojenia innej wierzytelności, nie można mówić o pokrzywdzeniu wierzyciela w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. Sąd Okręgowy zważył, że postępowanie egzekucyjne względem dłużnika jest w toku, a zatem mogą być stosowane inne, niewykorzystane do tej pory sposoby egzekucji, nie wykluczając przy tym posiłkowania się instytucją wyjawienia majątku zgodnie z art. 913 k.p.c., która może okazać się efektywnym źródłem wiedzy o majątku dłużnika. W konsekwencji, w ocenie sądu pierwszej instancji w sprawie nie zaistniała przesłanka w postaci realnego pokrzywdzenia wierzyciela, która mogła w pierwszej kolejności uzasadniać uznanie czynności za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c. W ocenie sądu I instancji nie zostały udowodnione twierdzenia strony powodowej o bliskim lub rodzinnym stosunku dłużnika i osób pozwanych, który w efekcie mógłby łagodzić rygory dowodowe, o jakich jest mowa w art. 527 § 3 k.c. Nie został w ten sposób wykazany fakt potwierdzający istnienie u dłużnika świadomości pokrzywdzenia wierzycieli. Postępowanie skarbowe o cechach zaawansowanej kontroli zostało wszczęte w dniu 7 kwietnia 2008 roku, a jego koniec przypadł na moment wydania decyzji w 2010 roku. Decyzje odzwierciedlające ustalenia organu podatkowego G. T. (2) otrzymał prawie dwa lata po dniu dokonania skarżonej czynności prawnej. Nie miał on więc wiedzy ani pewności, która uzasadniałaby jego świadome działanie na szkodę wierzycieli, jak również tym bardziej brak było na ten temat jakiegokolwiek wiedzy małżonków K.. Przedstawiony przez stronę powodową protokół kontroli za 2003 rok potwierdza, że mimo zamieszczonych tam merytorycznych uwag G. T. (1) nie dokonał w ich obliczu żadnego przesunięcia składnikami swojego majątku w obawie o jego przyszły los. W trakcie zawierania skarżonej umowy jej przedmiot był znikomą częścią majątku dłużnika, do którego należało wiele innych składników o znacznej wartości. Sąd Okręgowy uznał, że kwestionowana umowa przeniesienia własności nieruchomości na zabezpieczenie miała charakter odpłatny bowiem małżonkowie T. nabyli nieruchomość za kwotę 125 000 złotych a pożyczka jakiej udzielono dłużnikowi w 2001 roku opiewała na kwotę 60 000 złotych, co w przybliżeniu odpowiada wartości udziału dłużnika.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że rozważania dotyczące odpłatności spornej umowy nie mają większego znaczenia w sprawie, skoro konstrukcja art. 528 k.c. oparta jest na podstawowej przesłance pokrzywdzenia wierzyciela, która w sprawie obiektywnie nie zachodzi.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 30 października 2013 r. wniósł powód, który zaskarżył wyrok sądu I instancji w całości, zarzucając naruszenie przepisom:

1. naruszenie prawa materialnego polegające na braku zastosowania art. 528 k.c. w sytuacji, gdy zaskarżoną umową przeniesienia własności na zabezpieczenie z dnia 23 kwietnia 2008 roku dłużnik wraz z małżonką W. T. zabezpieczył zadłużenie z tytułu udzielonej im przez pozwanych w dniu 27 stycznia 2001 roku (7 lat przed zabezpieczeniem) nieoprocentowanej pożyczki w kwocie 60 000 złotych, przy czym wyprowadzony w ten sposób składnik majątkowy w postaci całej działki ewidencyjnej nr (...) o pow. 2784 m² położonej w G. swoją wartością w znaczący sposób przewyższa wartość udzielonej nieoprocentowanej pożyczki (nabyty został przez dłużnika i jego żonę w 2005 roku za kwotę 125 000 złotych, co jest kwotą ponad dwukrotnie wyższą niż kwota udzielonej pożyczki), natomiast według informacji Urzędu Skarbowego aktualnie cena działki nr (...) wynosi ok. 800 000 złotych z uwagi na jej położenie w strefie usług oraz częściowo w strefie ochrony konserwatorskiej. Dodatkowo za uznaniem, iż umowa z gospodarczego punktu widzenia miała charakter nieodpłatny przemawia fakt, iż do majątku dłużnika w zamian za przeniesienie własności nie trafił żaden ekwiwalent, dłużnik nie został zwolniony z długu, co więcej nie zaistniała causa czynności, albowiem pożyczka udzielona została 7 lat wcześniej i jej przedmiot został już wydany;

2. naruszenie prawa materialnego poprzez uznanie, iż nie wystąpiły przesłanki zastosowania przepisu art. 527 § 1 i 2 k.c., co skutkowało oddaleniem powództwa w sytuacji gdy powód wykazał wszystkie przesłanki konieczne do jego uwzględnienia;

3. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego celem ustalenia wartości przedmiotu zaskarżonej umowy na dzień 23 kwietnia 2008 roku;

4. naruszenie przepisów postępowania w zakresie zasad oceny materiału dowodowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

a. błąd w ustaleniach faktycznych w zakresie wysokości wierzytelności chronionej pozwem poprzez pominięcie w ustaleniach wierzytelności przysługujących Skarbowi Państwa wobec G. T. (1) z tytułu zaległości podatkowych w podatku od towarów i usług za miesiące wrzesień 2005 roku oraz marzec - grudzień 2006 roku wraz z przysługującymi odsetkami od zaległości podatkowych, kosztami egzekucyjnymi oraz kosztami upomnienia w wysokości 985.049,63 złotych. Sąd I instancji ustalił, iż Skarbowi Państwa przysługiwała jedynie wierzytelność z tytułu zobowiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2005 rok w kwocie 58.689,70 złotych pomijając w zupełności wysokość zobowiązań w podatku od towarów i usług w kwocie 985.049,63 złotych wynikających z dowodów w postaci tytułów wykonawczych SM (...) oraz decyzji z dnia 1 lutego 2010 roku (...), decyzji z dnia 27 września 2010 roku (...), decyzji z dnia 16 lutego 2010 roku (...), które zostały dopuszczone jako dowody w sprawie; ustalenia rażąco zaniżające wysokość wierzytelności są ewidentnie sprzeczne z materiałem dowodowym w postaci dokumentów, z których wynika, iż wartość wierzytelności chronionej pozwem wynosiła 1.014.994,55 złotych;

b. błędnych ustaleniach faktycznych polegającym na przyjęciu, iż zaskarżona czynność miała charakter odpłatny w sytuacji gdy na zabezpieczenie nieoprocentowanej pożyczki w kwocie 60.000 złotych został wyprowadzony umową z dnia 23 kwietnia 2008 r. cały składnik majątkowy w postaci nieruchomości, objętej księgą wieczystą nr (...), którego wartość według obecnych danych Urzędu (...) w G. wynosi 800.000 złotych;

c. pominięciu w ustaleniach faktycznych faktu, iż prawomocnym wyrokiem karnym z dnia 30 października 2012 roku Sądu Okręgowego w Lublinie, sygn. IV K 146/12 G. T. (1) uznany został za winnego popełnienia przestępstwa polegającego na tym, iż w okresie od maja 2004 roku do dnia 1 kwietnia 2008 roku kierował działalnością zorganizowanej grupy przestępczej mającej na celu dokonywanie przestępstw skarbowych, polegających na uszczupleniu należności publicznoprawnych w postaci podatku akcyzowego oraz podatku VAT i cła oraz działając

wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w wykonaniu zamiaru narażenia na uszczuplenie należności celnych i podatkowych poprzez podanie w co najmniej tysiącu pięćset sześćdziesięciu składanych organowi podatkowemu deklaracjach podatkowych nieprawidłowości do co do rzeczywistej wartości i stanu technicznego pojazdów, przez co nastąpiło narażenie na uszczuplenie należnego cła w łącznej kwocie 3.071.026 złotych oraz podatku akcyzowego i podatku od towarów i usług w łącznej kwocie 20.103.018 złotych stanowiących kwotę wielkiej wartości;

d. przyjęciu, iż dłużnik G. T. (1) nie miał świadomości, iż zawierając umowę działał w celu pokrzywdzenia wierzyciela, albowiem mógł się spodziewać, iż wynik kontroli będzie pozytywny. W sytuacji przypisania dłużnikowi winy wyrokiem karnym, jak również mając na uwadze uzasadnienia decyzji podatkowych, wskazujących na świadome zaniżanie podstawy opodatkowania, ustalenia sądu I instancji w tym zakresie są sprzeczne z zasadami prawidłowego rozumowania, jak również z ustaleniami prawomocnego wyroku karnego;

e. przyjęcie, iż powód nie wykazał niewypłacalności dłużnika, w sytuacji gdy brak majątku poza udziałem w nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) jest faktem bezspornym:

i. przyjęcie, iż nieruchomość objęta księgą wieczystą (...) wystarczy na zapłacenie zobowiązań dłużnika chronionych niniejszym pozwem, w sytuacji gdy jest to niezabudowane gospodarstwo rolne o pow. 0,5537 ha położone we wsi T., a jego wartość w stosunku do jej obciążenia jest niewielka;

ii. pominięcie w ustaleniach faktycznych przedłożonych dowodów w postaci zawiadomień o zajęciach rachunków bankowych, raportów poborów skarbowych, informacji z Ministerstwa (...) odnośnie posiadanych nieruchomości oraz informacji z (...) dotyczących posiadanych pojazdów, wskazujących na brak majątku mogącego skutecznie doprowadzić do zaspokojenia wierzyciela Skarbu Państwa w zakresie wierzytelności chronionych pozwem.

Wskazując na powyższe powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa zgodnie z żądaniem pozwu oraz zmianę orzeczenia w zakresie kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie Sądowi Okręgowemu w Warszawie sprawy do ponownego rozpoznania.

Wniósł także o zasądzenie od pozwanych kosztów postępowania apelacyjnego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W związku z zarzutem opisanym w punkcie trzecim apelacji, skarżący wniósł o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu szacowania wartości nieruchomości na okoliczność ustalenia wartości rynkowej udziału 1/2 w nieruchomości położonej w G. oznaczonej jako działka nr (...) o obszarze 2784 m² objętej księgą wieczystą (...) w dniu 23 kwietnia 2008 roku.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja była uzasadniona.

Podniesione w jej treści zarzuty naruszenia prawa procesowego i prawa materialnego były trafne, co skutkowało zmianą wyroku sądu I instancji i orzeczeniem zgodnie z żądaniem pozwu.

Sąd I instancji dokonał oceny dowodów z naruszeniem wskazanego art. 233 k.p.c., bowiem po pierwsze wadliwie określił wysokość wierzytelności powoda, której ochrony domagał się w postępowaniu. Z dołączonych do akt sprawy decyzji i tytułów egzekucyjnych wynika, że ich Skarbowi Państwa przysługuje wobec G. T. (1) z tytułu zaległości podatkowych w podatku od towarów i usług za miesiące wrzesień 2005 roku oraz marzec - grudzień 2006 roku wraz z przysługującymi odsetkami od zaległości podatkowych, kosztami egzekucyjnymi oraz kosztami upomnienia roszczenia w wysokości ponad 900 000 zł. Zatem sąd I instancji błędnie pominął przy ustalaniu stanu faktycznego, że oprócz wierzytelności z tytułu zobowiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2005 rok w kwocie 58.689,70 złotych, Skarbowi Państwa przysługują wierzytelności z tytułu zaległych zobowiązań w podatku od towarów i usług wynikających z dowodów w postaci tytułów wykonawczych (...) oraz decyzji z dnia 1 lutego 2010 roku (...),

decyzji z dnia 27 września 2010 roku (...), decyzji z dnia 16 lutego 2010 roku (...). Uznając zarzut w tym zakresie za zasadny, sąd apelacyjny rozpoznający sprawę dokonuje korekty wadliwych ustaleń faktycznych w podanym wyżej zakresie, jak też i w związku z nieuzasadnionym pominięciem w ustaleniach faktu, że prawomocnym wyrokiem karnym z dnia 30 października 2012 roku Sądu Okręgowego w Lublinie, sygn. IV K 146/12 G. T. (1) uznany został za winnego popełnienia przestępstwa polegającego na tym, iż w okresie od maja 2004 roku do dnia 1 kwietnia 2008 roku kierował działalnością zorganizowanej grupy przestępczej mającej na celu dokonywanie przestępstw skarbowych, polegających na uszczupleniu należności publicznoprawnych w postaci podatku akcyzowego oraz podatku VAT i cła oraz działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w wykonaniu zamiaru narażenia na uszczuplenie należności celnych i podatkowych poprzez podanie, w co najmniej tysiącu pięćset sześćdziesięciu składanych organowi podatkowemu deklaracjach podatkowych nieprawidłowości, do co do rzeczywistej wartości i stanu technicznego pojazdów, przez co nastąpiło narażenie na uszczuplenie należnego cła w łącznej kwocie 3.071.026 złotych oraz podatku akcyzowego i podatku od towarów i usług w łącznej kwocie 20.103.018 złotych stanowiących kwotę wielkiej wartości. Z uzasadnienia sądu I instancji nie wynikają przyczyny pominięcia tej części materiału dowodowego oraz dokonania na jego podstawie ustaleń faktycznych, które są istotne w sprawie, o czym będzie w dalszej części uzasadnienia, bowiem powyższe ustalenia, mają wpływ na ocenę materialnoprawną żądania, w szczególności wypełnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie powództwa ze skargi pauliańskiej.

Uzasadnione są także zarzuty powoda w przedmiocie naruszenia przepisów prawa materialnego, tj.: art. 527 i 528 k.c. poprzez uznanie, iż nie wystąpiły przesłanki zastosowania tych przepisów, a co w konsekwencji skutkowało oddaleniem powództwa w sytuacji gdy powód wykazał wszystkie przesłanki konieczne do jego uwzględnienia. Przesłankami skargi pauliańskiej jest: istnienie godnego ochrony interesu wierzyciela w postaci wierzytelności; dokonanie przez dłużnika z osobą trzecią czynności prawnej; dokonanie przez dłużnika czynności "z pokrzywdzeniem wierzycieli", a zarazem takiej, z której "osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową"; dokonanie przez dłużnika czynności "ze świadomością pokrzywdzenia"; działanie osoby trzeciej w złej wierze.

Powód wykazał istnienie wierzytelności, stwierdzonych decyzjami administracyjnymi oraz wystawionymi tytułami wykonawczymi. Zgodnie z poglądami orzecznictwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2011 r. V CSK 313/10) można uznać przyznanie wierzycielowi ochrony pauliańskiej, jeżeli tytuł zobowiązania dłużnika jest niewątpliwy, natomiast wysokości wierzytelności skarżący nie jest jeszcze w stanie dokładnie określić, a za taką ochroną przemawia dostatecznie wykazany interes. Wierzytelność nie musi być ani wymagalna w chwili wytoczenia powództwa (por. A. Ohanowicz, w: System, t. III, cz. 1, s. 946), ani stwierdzona wyrokiem. W orzecznictwie dominuje też pogląd, że dopuszczalna jest droga sądowa oraz zastosowanie w drodze analogii skargi pauliańskiej do ochrony należności publicznoprawnych, w tym należności podatkowych (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2010 r., II CSK 227/10, OSNC 2011, Nr 1, poz. 23; z 1 czerwca 2011 r., II CSK 513/10). W takim wypadku, w ocenie Sądu Apelacyjnego, bez znaczenia było, że w dacie dokonania przez dłużnika zaskarżonej czynności prawnej, G. T. (1), postępowanie administracyjne było dopiero w toku, a wierzytelności zostały skonkretyzowane dopiero w decyzjach w 2010 r., bowiem co wynika ze skazującego wyroku karnego, którym sąd cywilny w zakresie opisanym w hipotezie art. 11 k.p.c. jest związany, G. T. (1) w okresie od maja 2004 roku do dnia 1 kwietnia 2008 roku kierował działalnością zorganizowanej grupy przestępczej mającej na celu dokonywanie przestępstw skarbowych, polegających na uszczupleniu należności publicznoprawnych w postaci podatku akcyzowego oraz podatku VAT i cła oraz działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w wykonaniu zamiaru narażenia na uszczuplenie należności celnych i podatkowych poprzez podanie w co najmniej tysiącu pięćset sześćdziesięciu składanych organowi podatkowemu deklaracjach podatkowych nieprawidłowości do co do rzeczywistej wartości i stanu technicznego. Tak określone znamiona przestępstwa, za które został skazany, wskazują na umyślność i świadomość zachowania dłużnika, czyli świadome zaniżenie podatku VAT i podatku dochodowego. Z tego względu można było uznać, że w dacie wszczęcia postępowania administracyjnego, istniała wierzytelność powoda, której wysokość została jedynie skonkretyzowana w tytułach wykonawczych, wystawionych w 2010 r.

Bez znaczenia natomiast są twierdzenia pozwanych, że wyniku postępowania skarbowego z 2006 r. nie dawały podstaw do uznania, że dłużnik miał jakieś zobowiązania wobec Skarbu Państwa, bowiem postępowanie to dotyczyło

zupełnie innego okresu (2003 roku). Inny przedmiot i zakres kontroli w opisywanym wypadku nie usprawiedliwiał dłużnika, w szczególności w konfrontacji z treścią wyroku skazującego oraz przedmiotem działania przestępczego, którego się dopuścił. Po drugie nie uwzględnia okoliczności, że został skazany wyrokiem karnym za przestępstwo umyślne i działanie z zamiarem uszczuplenia należności publiczno prawnych, zatem czynności dokonywał świadomie i mógł przynajmniej spodziewać się efektów kontroli, której wszczęcie na początku kwietnia 2008 r. pozwany nie kwestionował, potwierdzając fakt odebrania zawiadomienia o wszczęciu kontroli przez dłużnika, G. T. (1). Zatem podjęte działania celem wyzbywania się majątku miało na celu uniknięcia przyszłej egzekucji.

Ustalony stan faktyczny dawał podstawę również do uznania, że zostały spełnione pozostałe przesłanki skargi pauliańskiej, czyli dokonanie przez dłużnika czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli, a zarazem takiej, z której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową oraz działanie dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia a osoby trzeciej w złej wierze.

Dokonanie czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli ustawa rozumie jako stan opisany w art. 527 § 2 k.c., czyli niewypłacalność bądź pogłębienie stanu niewypłacalności dłużnika w jakimkolwiek stopniu, przy czym każde powiększenie niewypłacalności powinno być brane pod uwagę. Hipoteza cytowanego przepisu jako stan niewypłacalności dłużnika, przyjmuje aktualny brak możliwości wywiązania się z zobowiązań finansowych. Wbrew twierdzeniom sądu I instancji, powód stan ten dostatecznie wykazał, zaś nieuzasadnione było twierdzenie, że możliwa jest egzekucja z innych składników majątku dłużnika, skoro działania egzekucyjne były bezskuteczne, zaś wartość jedyne, pozostałego składnika majątkowego dłużnika, w postaci nieruchomości gruntowej jest nikłej wartości, w stosunku do wysokości zobowiązań dłużnika. Ponadto ciężar wykazania faktu, że powód mógł uzyskać zabezpieczenie z innego majątku, zgodnie z brzmieniem art. 6 k.c., spoczywa na pozwanych, gdyż z tego faktu wywodzą oni korzystne dla siebie skutki prawne, któremu to ciężarowi dowodu pozwani w toku postępowania nie sprościli, formułując jedynie twierdzenia bez odniesienia do stanu faktycznego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego trafne są argumenty powoda, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, czego dowodzi skazanie go wyrokiem karnym za umyślne przestępstwo, którego znamiona uzasadniają takie twierdzenie. Do przyjęcia świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli, o której mowa w art. 527 § 1 k.c., wystarczy, by dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności, a pokrzywdzenie wierzyciela należy oceniać nie według chwili dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią, lecz według chwili jej zaskarżenia. Ustalony stan faktyczny, wątpliwości w tym zakresie nie pozostawia.

Sąd Apelacyjny podziela poglądy doktryny oraz judykatury że skarga pauliańska nie może mieć zastosowania do czynności prawnej dłużnika, polegającej na spełnieniu świadczenia wobec wierzyciela, nawet gdyby ta czynność prowadziła do pokrzywdzenia pozostałych wierzycieli, jeżeli dłużnik ma obowiązek spełnić świadczenie. Taki stan faktyczny, wyłączający dopuszczalność zaskarżenia czynności dotyczy spłaty długu, który ściśle odpowiada zobowiązaniu zarówno pod względem rodzaju świadczenia, jak i sposobu oraz terminu spłaty (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 października 2011 r., IV CSK 39/11), a taka przeszkoda do uznania powództwa w rozpoznawanej sprawie nie wystąpiła. Umowa pożyczki, na której zabezpieczenie została przeniesiona własność nieruchomości, a ostatecznie, na skutek braku zapłaty przez dłużnika skutecznie przeniosła własność nieruchomości na rzecz pozwanych. Sama umowa pożyczki zawarta była na wiele lat przed dokonaniem zaskarżonej czynności bezterminowo i bez oprocentowania, co uzasadnia wniosek, że nie istniała żadna ważna podstawa do zabezpieczenia jej spłaty, w szczególności, że w dacie zawierania umowy pożyczki, pozwani takiej potrzeby nie widzieli i z tego względu nie można było uznać, że w zawierając umowę przeniesienia własności nieruchomości na zabezpieczenie pożyczki, dłużnik wykonywał ważne zobowiązanie, które ściśle odpowiadało zobowiązaniu zarówno pod względem rodzaju świadczenia, jak i sposobu oraz terminu. Zatem potrzeba takiego zabezpieczenia nie wynikała z zawartej przez strony umowy pożyczki. W dacie zawierania umowy pożyczki, nie istniało żadne zobowiązanie dla dłużnika – G. T. (1), którego wykonanie, w szczególności postaci czynności zaskarżonej skargą pauliańską, uzasadniało twierdzenie, że doszło do spełnienia ważnego zobowiązania w rozumieniu podanym wyżej.

Ponadto zdaniem Sądu Apelacyjnego, wbrew błędnym wnioskowi sądu I instancji, zaskarżona przez powoda czynność prawna była czynnością bezpłatną w rozumieniu art. 528 k.c. Wypełnienie hipotezy tego przepisu, uprawnia wierzyciela do uznania czynności prawnej za bezskuteczną, chociażby osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową, nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Zgodnie z utrwalonymi poglądami doktryny jak i praktyki, bezpłatne uzyskanie korzyści w rozumieniu tego przepisu jest rozumiane szerzej niż darowizna, umowa nieodpłatna czy umowa jednostronnie zobowiązująca. Obejmuje ono wszelkie czynności prowadzące do uzyskania korzyści, które to korzyści - przed dokonaniem czynności, w chwili dokonania, jak i później - nie znalazły, w ujęciu obiektywnym, odpowiedniego ekwiwalentu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 września 2011 r., IV CSK 624/10; z 4 lipca 2012 r., I CSK 519/11). Na gruncie art. 528 k.c. ocena czy doszło do czynności odpłatnej, czy nie odpłatnej, opiera się na kryterium materialnym, a nie formalnym, bowiem w przeciwnym wypadku, ochrona praw i interesów, uzależnionych od nieodpłatności czynności byłaby iluzoryczna.

Błędnie przyjął sąd I instancji, że nie było podstaw do uznania braku ekwiwalentności świadczeń, bowiem już porównanie wartości zobowiązania z tytułu umowy pożyczki, określonego na 60 000 zł, z kwotą 125 000 zł, za jaką nieruchomość została kupiona ponad dwa lata przed dokonaniem zaskarżonej skargą pauliańską czynności prawnej, uzasadnia wniosek skarżącego. Dokonując odmiennych ustaleń faktycznych, sąd I instancji bezpodstawnie oddalił wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego w tym przedmiocie, nie dając możliwości stronie do udowodnienia podnoszonych twierdzeń. Z tego względu, uzasadniony był zarzut naruszenia przepisów postępowania tj. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego celem ustalenia wartości przedmiotu zaskarżonej umowy na dzień 23 kwietnia 2008 roku, a na skutek dopuszczenia takiego dowodu w postępowaniu apelacyjnym, ze sporządzonej opinii wynika, że wartość nieruchomości była w dacie dokonywania zaskarżonej czynności jeszcze wyższa, co potwierdza wyżej przedstawiony wniosek i twierdzenie o dokonaniu czynności prawnej bezpłatnie. W oparciu o wniosek opinii biegłej, Sąd Apelacyjny uzupełnił ustalenia faktyczne w tym zakresie i ustala wartość nieruchomości w dacie dokonywania zaskarżonej czynności na wartość przyjęta w opinii, określoną na kwotę 261 696 zł, a udziału dłużnika, który był przedmiotem zaskarżenia przez wierzyciela w kwocie 130 848 zł, co z kolei uzasadniało twierdzenie, że osoba trzecia wiedziała o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, bowiem wartość umowy pożyczki, która została najpierw zabezpieczona a następnie spłacona z tej nieruchomości opiewała na kwotę 60 000 zł., czyli cztero krotnie niższa, niż wartość zabezpieczenia. Przeprowadzony dowód z opinii biegłego utrwalił i wzmocnił argumentację, że pozwani wiedzieli o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, bowiem już porównanie wartości nieruchomości z daty zakupu do wartości wierzytelności z umowy pożyczki, można było uznać, że czynność prawna była nieodpłatna w rozumieniu art. 528 k.c. Jeżeli porównanie wartości świadczeń, prowadzi do wniosku o rażącej ich dysproporcji, można przyjąć nieodpłatny charakter czynności (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2005 r., V CK 559/04). Zgodnie z poglądami praktyki (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 listopada 2012 r., V CK 542/11; wyrok z 16 września 2011 r., IV CSK 624/10;), które podziela również sąd rozpoznający sprawę, podstawą do uznania czynności jako nieodpłatnej, w znaczeniu materialnym na podstawie cytowanego przepisu, a nie formalnym, wystarczające jest, że wartość świadczenia z czynności zaskarżonej, stanowi już około 40 % wartości składnika majątkowego, który jest przedmiotem zaskarżonej czynności prawnej skargą pauliańską, z daty jej dokonywania. Taka czynność jest traktowana jako nieodpłatna w rozumieniu art. 528 k.c. W oparciu o wnioski opinii biegłej, porównanie wartości nieruchomości, która była ponad czterokrotnie wyższa niż wartość zobowiązania z umowy pożyczki. Zasadnie zarzucił skarżący w apelacji, że sąd I instancji naruszył przepisy postępowania i popełnił błąd w ustaleniach faktycznych, wadliwie przyjmując, że zaskarżona czynność miała charakter odpłatny. W konsekwencji, uznając również i pozostałe zarzuty naruszenia prawa procesowego za zasadne oraz uzupełniając postępowanie dowodowe o opinię biegłego sądowego, stan faktyczny wymagał uzupełnienia w podanym wcześniej zakresie oraz o wnioski opinii biegłego, co do faktycznej wartości nieruchomości na datę dokonania czynności.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, opinia sporządzona przez biegłą jest rzetelna, a podnoszone zarzuty przez pozwanych nie mają uzasadnienia i są jedynie polemicznym przedstawieniem własnych twierdzeń, bez oznaczenia nawet ich wpływu na wycenę. Wzmianka w opinii o prowadzonej sprzedaży samochodów nie należy do istotnych elementów

opinii, która wpływała na określenie wartości nieruchomości. Stan zagospodarowania nieruchomości oraz otoczenia, w tym lokalizacji sklepów był podawany w trakcie wizji przez strony i tych oświadczeń pełnomocnik pozwanych nie kwestionował, zaś sama informacja o ochronie konserwatorskiej i jej zakresie wynika z wyjaśnień na karcie 19 opinii oraz została uzupełniona w trakcie przesłuchania biegłej na rozprawie apelacyjnej. Nadto jak biegła również wyjaśniła, użyty zwrot ceny po aktualizacji jest niedokładnością, bowiem taka aktualizacja nie miała miejsca. W pozostałym zakresie ustalenia sądu I instancji były prawidłowe i sąd apelacyjny uznaje je jako własne.

Wskazane w apelacji i uzasadnione naruszenia prawa procesowego i materialnego skutkowały zmianą orzeczenia i uwzględnieniem powództwa w całości oraz orzeczenie o kosztach postępowania, na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w związku z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych orzeczono jak w punkcie I.3 wyroku, nakazując pobrać od pozwanych opłatę do pozwu, od ponoszenia, której powód był zwolniony z mocy ustawy.

Analogicznie rozstrzygnięto o kosztach postępowania apelacyjnego, zasądzając na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w związku z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa koszty zastępstwa procesowego (punkt II wyroku), na podstawie art. 98 k.p.c. zwrot wydatków na rzecz strony, którą Prokuratura reprezentowała (punkt III wyroku) oraz pobierając na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych od pozwanych opłatę od apelacji od ponoszenia której powód był zwolniony z mocy ustawy (punkt IV wyroku) oraz zwrot wydatków tymczasowo pokrytych ze środków Skarbu Państwa.

Biorąc pod uwagę powyższe, w oparciu o brzmienie art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono jak w wyroku.